

บทคัดย่อ

ชนพร อึ้งศิริไพศาล : การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา
กองทุนหมู่บ้านปลายราง ม.8 ต.มะเกลือเก่า อ.สูงเนิน จ.นครราชสีมา

อาจารย์ที่ปรึกษา : พ.อ. ดร.วรศิษย์ อุทัย, 64 หน้า

สารนิพนธ์ฉบับนี้มีเนื้อหาเป็นรายงานการประเมิน โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา กองทุนหมู่บ้านปลายราง ม.8 ต.มะเกลือเก่า อ.สูงเนิน จ.นครราชสีมา ทำการเก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ.2544 ถึงวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2545

ผลการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านปลายราง ได้ทราบถึงศักยภาพของชุมชนทั้งด้านกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจและสังคม ซึ่งด้านกายภาพและชีวภาพพบว่าได้เอื้ออำนวยให้ระบบการเกษตรแบบผสมผสานลักษณะไร่นาสวนผสม โดยทั้งนี้จะต้องมีการปรับปรุงแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีอยู่เดิมให้สามารถเก็บน้ำได้ เนื่องจากปัจจุบันพบว่ามีสภาพดินเงินและขาดหายไปเป็นระยะ และในด้านเศรษฐกิจและสังคมพบว่า หมู่บ้านปลายรางเป็นหมู่บ้านที่มีระบบเกษตรในหมู่บ้านกำหนดสภาวะเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรับจ้างตามฤดูกาลในการเกษตร เช่น การทำไร่ไถ้อ้อย ไร่มันสำปะหลัง ซึ่งต้องอาศัยแรงงานมาก ประชากรวัยแรงงานในหมู่บ้านปลายรางไม่มีผู้ว่างงาน ผู้จ้างเป็นนายทุนในหมู่บ้าน การหมุนเวียนของปัจจัยการผลิตต่าง ๆ หมุนเวียนใ้ช้อยู่ในหมู่บ้าน ในบางช่วงของปีต้องมีการรอรองงานเพราะกำลังแรงงานไม่พอ จึงไม่พบว่ามีกรอพยพแรงงานออกนอกหมู่บ้านเนื่องจากไม่มีงานทำ สภาพการทำมาหากินที่บีบรัดให้ทันฤดูกาลเช่นนี้ทำให้การรวมกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้านขาดการเชื่อมโยงจึงพบว่า กลุ่มที่เป็นทางการต่าง ๆ ไม่มีความต่อเนื่องในการบริหารกลุ่มเท่าที่ควร หมู่บ้านปลายรางได้มีการปรับตัวเพื่อหาทางออกในข้อจำกัดเหล่านี้ ได้แก่ การเลี้ยงสัตว์แทนการปลูกพืชเสริมในฤดูกาลที่แห้งแล้ง และการทำกิจกรรมนอกการเกษตรด้านการค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น ขายอาหารที่ปรุงสำเร็จ และรับงานทอต่าง ๆ มาทำเป็นรายครัวเรือน โดยไม่ต้องผ่านการรวมเป็นกลุ่มใหญ่

ผลการประเมินโครงการในด้านงานกองทุนหมู่บ้าน พบว่า เนื่องจากระยะเวลาที่ศึกษายังเป็นเพียงระยะ 10 เดือนเท่านั้น จึงพอประเมินได้เพียงระดับหนึ่งคือ พบว่าคณะกรรมการมีศักยภาพในความสามารถการจัดการ โดยมีประสพการณ์จากงานด้านการเงินต่าง ๆ ของหมู่บ้าน เช่น กลุ่ม ชกส. กลุ่ม

ออมทรัพย์สัจจะ จึงเป็นหมู่บ้านที่มีความพร้อมและได้รับเงินกองทุน 1 ล้านบาท ในเวลาที่เร็วกว่าหมู่บ้านใกล้เคียง จากการศึกษาพบว่า คณะกรรมการมีความมั่นใจในการชำระเงินกู้ของสมาชิกโดยก่อนให้กู้ได้มีการพิจารณาเป็นรายกรณีทุกกรณี และเนื่องจากในหมู่บ้านมีงานรับจ้างตลอดฤดูกาล ผู้มีส่วนใหญ่นำไปหมุนเวียนในครอบครัวและมีรายได้จากการเกษตรและรับจ้างในการเกษตรมาคืนให้กองทุน นอกจากนี้เป็นเงินหมุนเวียนของหมู่บ้านแล้วกองทุนหมู่บ้านเป็นตัวอย่างที่สำคัญที่ได้ฟื้นฟูศักยภาพความสามัคคี ความเข้มแข็งของหมู่บ้านกลับมาอีกครั้งหนึ่ง หลังจากที่หมู่บ้านถูกรอจ้างโดยระบบการผลิตแบบทุนนิยมมาระยะหนึ่ง จนวิถีชีวิตบ้านปลายรางแทบจะเหมือนกับสังคมเมือง การพบหน้าพูดคุยกันแทบไม่มี การได้กลับมาปรึกษาหารือ รวมกลุ่มกัน การประชุมทุกครั้งปัจจุบันได้รับความร่วมมือดีมาก สมาชิกหมู่บ้านทั้งคนจน คนปานกลาง และคนรวย มีความเป็นเจ้าของกองทุนร่วมกัน และมีการแสดงความคิดเห็น นอกจากนี้ยังมีเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น อนามัยหมู่บ้าน ครู และวัด ได้เข้ามามีส่วนร่วมด้วย ภาพเหล่านี้เคยมีมาแล้วในสมัยอดีตของหมู่บ้าน แต่ขาดหายไปเพราะกระแสของทุนนิยม การได้รับการฟื้นฟูศักยภาพความเข้มแข็งเหล่านี้จะได้รับการสืบทอดต่อเนื่องต่อไปก็ต้องอาศัยการเข้าไปมีส่วนจากหลาย ๆ ด้าน ทั้งรัฐ เอกชน และชุมชนเอง ซึ่งผู้ศึกษามีความเห็นว่าจะเป็นการสนับสนุนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ที่ทรงดำรัสไว้ว่า “เศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินนั้น หมายความว่า อุ้มชูตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับตัวเอง”

